

cejfe

Àmbit d'Execució Penal

Taxa de reincidència penitenciària 2020

Informe executiu

Investigació pròpia

Autors

Àrea d'Investigació i Formació en Execució Penal

Any 2023

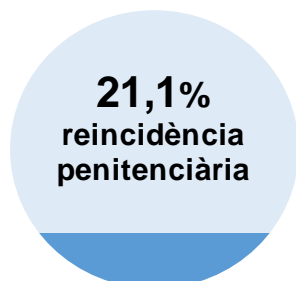

Generalitat de Catalunya
**Centre d'Estudis Jurídics
i Formació Especialitzada**

1. Taxa de reincidència penitenciària

Figura 1. Taxa de reincidència penitenciària

És a dir, **8 de cada 10** subjectes que van **sortir de presó l'any 2015 no han tornat a reingressar a la presó per cap delictes** comès amb posterioritat a la data d'excarceració, durant el període de seguiment de **5 anys** (de 2015 a 31 de desembre de 2019).

Aquesta taxa de reincidència és la **més baixa dels 33 anys** de seguiment d'excarcerats que ha realitzat el CEJFE.

Gràfic 1. Evolució de la taxa de reincidència penitenciària

Suposa un **descens de 9,1 punts** respecte de la mesura anterior, i un **descens de 19,2 punts** en els darrers 12 anys de seguiment.

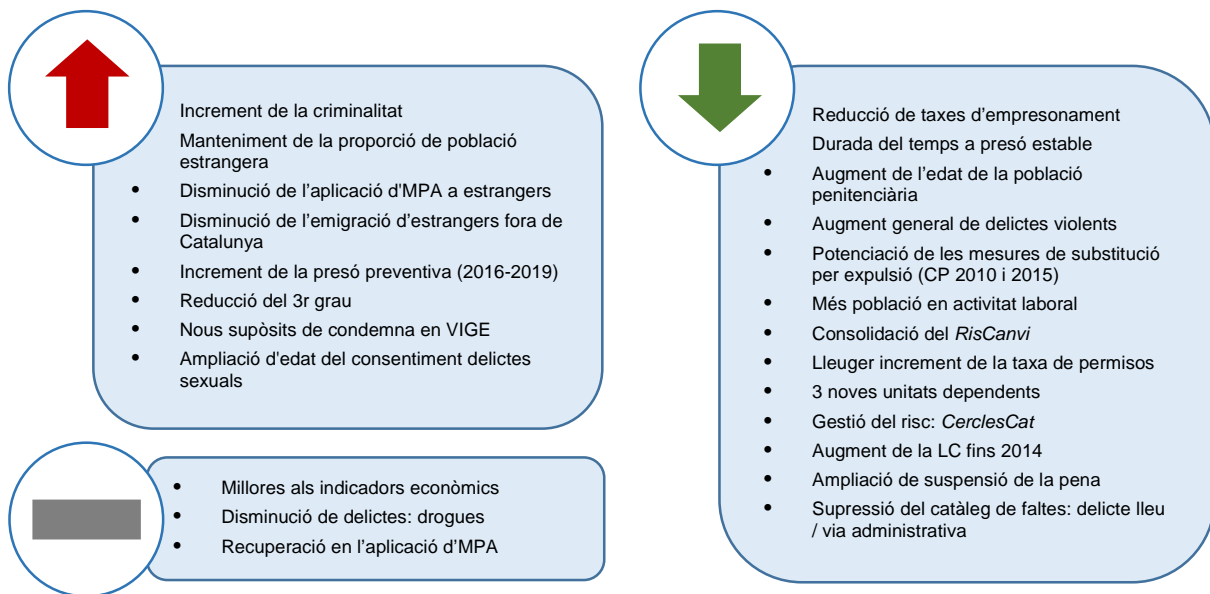
Fitxa tècnica de la recerca

Àmbit territorial	Catalunya
Població objecte d'estudi	<p>Persones condemnades i excarcerades l'any 2015 (N=3.814 subjectes), dividits en 4 grups:</p> <ul style="list-style-type: none"> Llibertat definitiva (LD) → N=2.499 Llibertat condicional (LC) → N=1.124 Expulsió del territori espanyol → N=120 (no se'ls ha inclòs en l'estudi de reincidència) Suspensió → N=71 <p>Un cop depurada la base → N=3.651 casos.</p>
Seguiment	<p>Fins al 31/12/2019 → 4,5 anys de mitjana, amb un mínim de 4 anys i un màxim de 5 anys</p> <ul style="list-style-type: none"> SIPC (sistema d'informació penitenciària de Catalunya) SIJJ (base de dades MPA) TEMIS (base de dades judicials penals)
Font de les dades	Variables d'ús: 387
Explotació estadística	Paquet estadístic IBM SPSS Statistics 28.0

Què podria explicar aquest descens?

Hi ha multiplicitat de factors estudiats (vegeu el capítol 1 de l'informe sencer): alguns poden explicar factors que justificarien el descens, d'altres tindrien influència en l'augment de la taxa, i, fins i tot, d'altres presentarien influències que es contraresten, o que encara no es poden avaluar perquè no existeixen casos (com les mesures del Codi penal per delictes molt greus).

Figura 2. Estudi dels factors que influeixen en el descens de la taxa de reincidència del 2020

Nota: el bloc de dalt a l'esquerra (fletxa vermella) indica els factors que han influït en l'augment de la taxa de reincidència; el bloc de la dreta (fletxa verda), els factors que han influït en el descens de la taxa; i el bloc de baix a l'esquerra, factors que presenten influències que es contraresten. Dels factors *ampliació de la suspensió de la pena* i *nous supòsits de condemna en VIGE*, o *LC com a mesura de suspensió*, encara no s'ha pogut avaluar la seva incidència.

L'estadística habitual no pot respondre a moltes d'aquestes preguntes causals que es volen formular. Per tant, és molt difícil, amb un estudi fet cada cinc anys i amb indicadors macrofactorials, aïllar les variables que puguin atribuir causalitat a la intervenció de Justícia en un sentit o en un altre.

2. Taxa de reincidència segons la font de dades

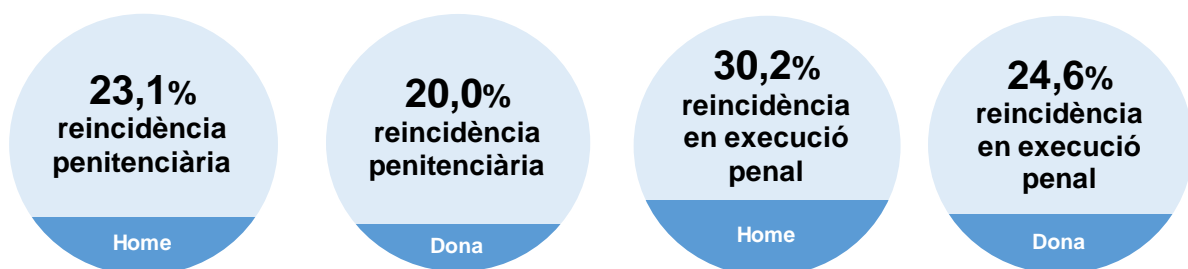
Taula 1. Comparativa de les taxes de reincidència penitenciària, d'execució penal i judicial del 2020

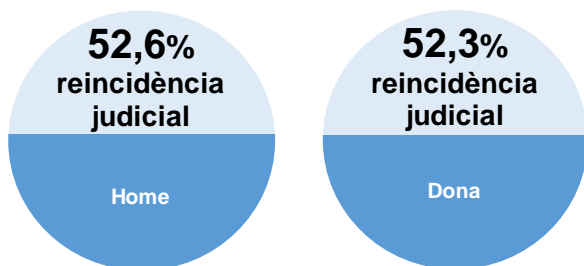
Reincidència penitenciària	Reincidència en execució penal	Reincidència judicial
21,1%	28,7%	53,1%

Per primer cop podem establir que la diferència entre la taxa penitenciària i la taxa judicial és de **32 punts**. D'aquesta manera podem concloure que **5 de cada 10 persones** excarcerades l'any 2015 **han tornat a tenir contacte amb el sistema judicial**, durant el període de seguiment (2015-2019).

Quant a les diferències segons el gènere:

Figura 3. Taxes de reincidència del 2020 segons el gènere

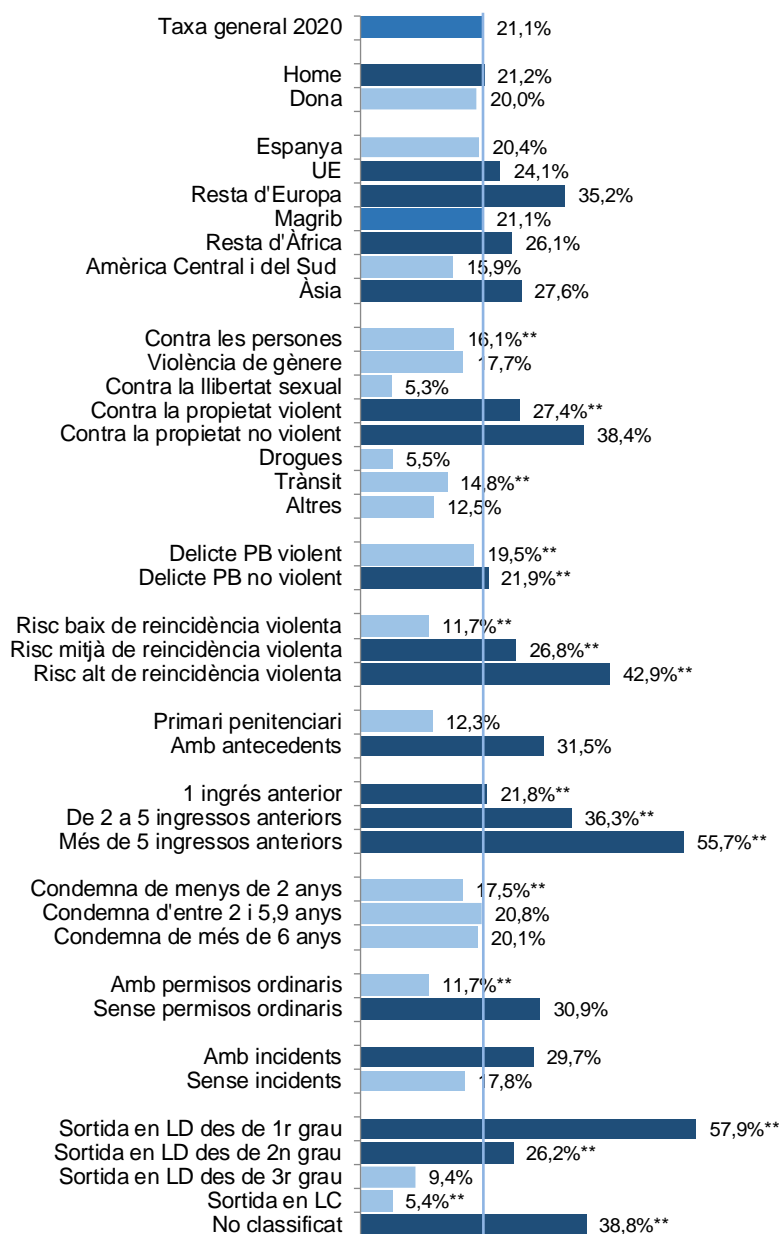

Les dones tenen una taxa de reincidència lleugerament inferior en tots els casos a la dels homes, tot i que les diferències no són significatives.

Nota: s'ha agafat una mostra d'homes per poder comparar amb les dones.

3. Taxa específica de reincidència penitenciària

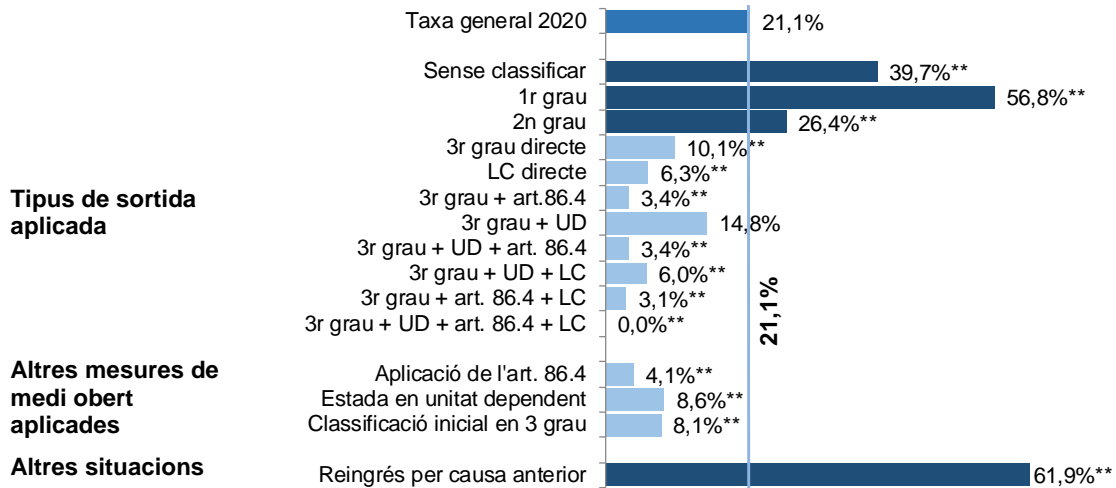
Gràfic 2. Taxes específiques de reincidència

La forma de sortir del centre penitenciari esdevé la variable més significativa de la reincidència posterior.

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

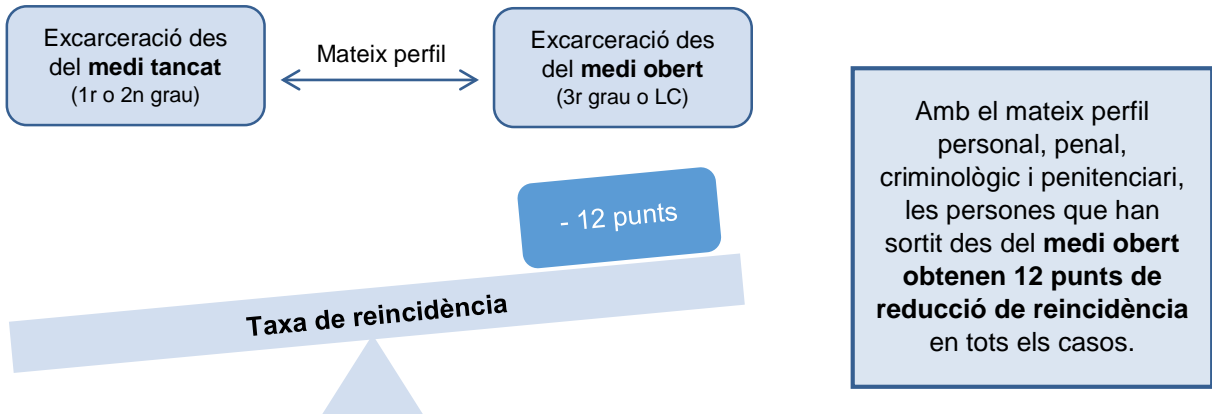
Gràfic 3. Taxes de reincidència segons el tipus de sortida de presó

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

Les **sortides esglaonades de presó** i la **reducció progressiva del control** sobre les persones condemnades, basada en les evidències de la millora en el comportament, són la **millor garantia d'èxit per assolir el desistiment delictiu**.

Figura 4. Estudi de la reincidència segons el tipus de sortida de presó

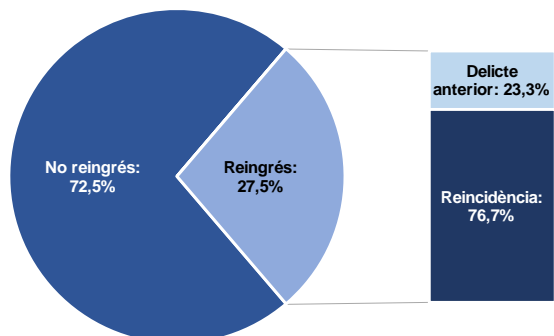

4. Característiques de la reincidència

Motiu de reingrés a la presó

Gràfic 4. Proporció d'interns que reingressen a presó i el motiu del reingrés

De totes les persones que l'any 2015 van sortir de presó (N=3.814), el 27,5% van tornar a ingressar-hi: 1 de cada 5 per complir una pena per un delictes anterior sense reincidència posterior; 2 de cada 5, per una causa anterior primer i per un nou delictes després (reincidència) i 2 de cada 5 per una causa nova (reincidència).

Temps que triga a reincidir

Taula 2. Comparativa amb els estudis anteriors del temps que triguen a reincidir a presó (% acumulat)

	Taxa 2002	Taxa 2008	Taxa 2014	Taxa 2020
Fins a 1 any	54,3%	67,0%	64,9%	60,6%
D'1 a 2 anys	76,6%	81,0%	87,0%	80,3%
De 2 a 3 anys	87,9%	89,7%	97,0%	91,7%
De 3 a 4 anys	95,0%	94,7%	100,0%	97,0%
De 4 a 5 anys	99,0%	98,8%	-	100%
De 5 a 5,5 anys	100%	100%	-	-

400,2
dies

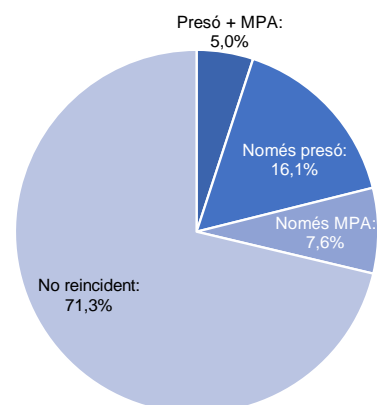
Mitjana de temps que triguen a reincidir a presó en l'estudi de la taxa 2020

Un **60% dels reincidents** ja ho haurà fet abans de l'any posterior a l'excarceració. Un altre 20% ho farà durant el segon any de seguiment. I als **3 anys**, ja haurà reincidit més del **90% del total**.

Mesura que s'imposa als reincidents

Gràfic 5. Tipus de mesura

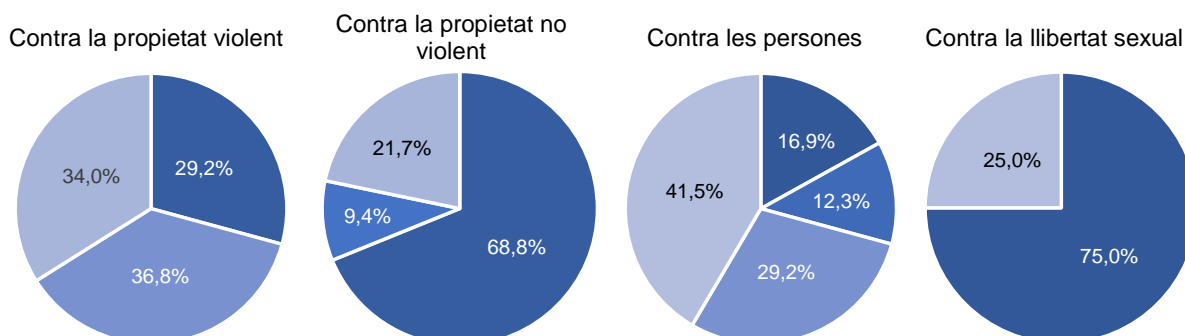
Als **reincidents se'ls imposa**, principalment, una **pena de presó**: en 2 de cada 4 ocasions, només presó; en 1 de cada 4, només MPA; i en 1 de cada 4, presó i MPA.

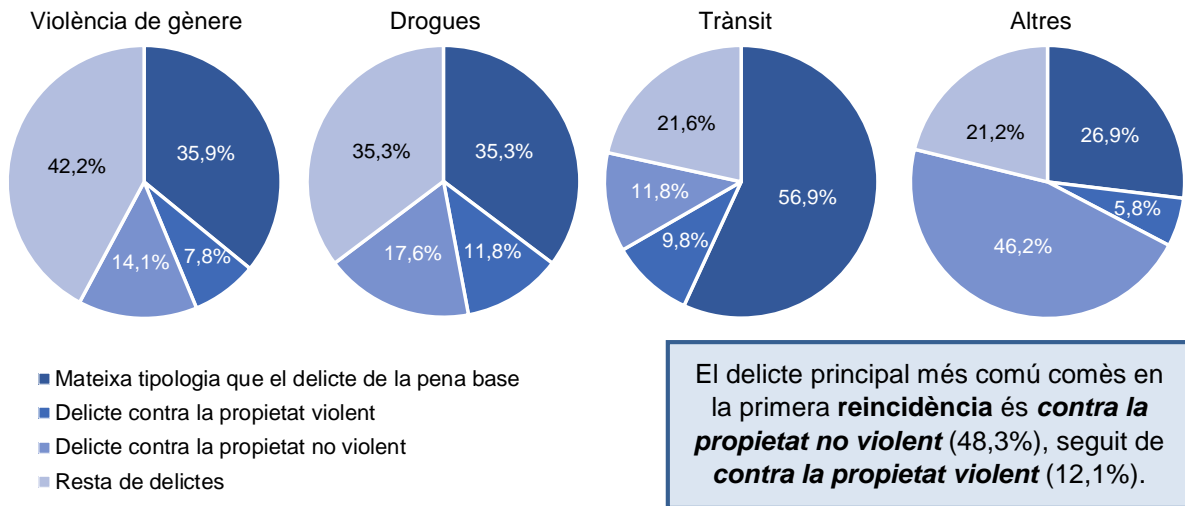

Tipologia delictiva de la reincidència segons el delictes comès en la pena base

El tipus de delictes perpetrats en la **reincidència té molta relació amb el delictes comès en la pena base**. Normalment, trobarem certa "especialització", en el sentit de repetir el delictes. L'alternativa indica certa tendència a cometre **delictes contra la propietat**.

Gràfic 6. Tipologia del delictes de la reincidència segons el delictes comès en la pena base

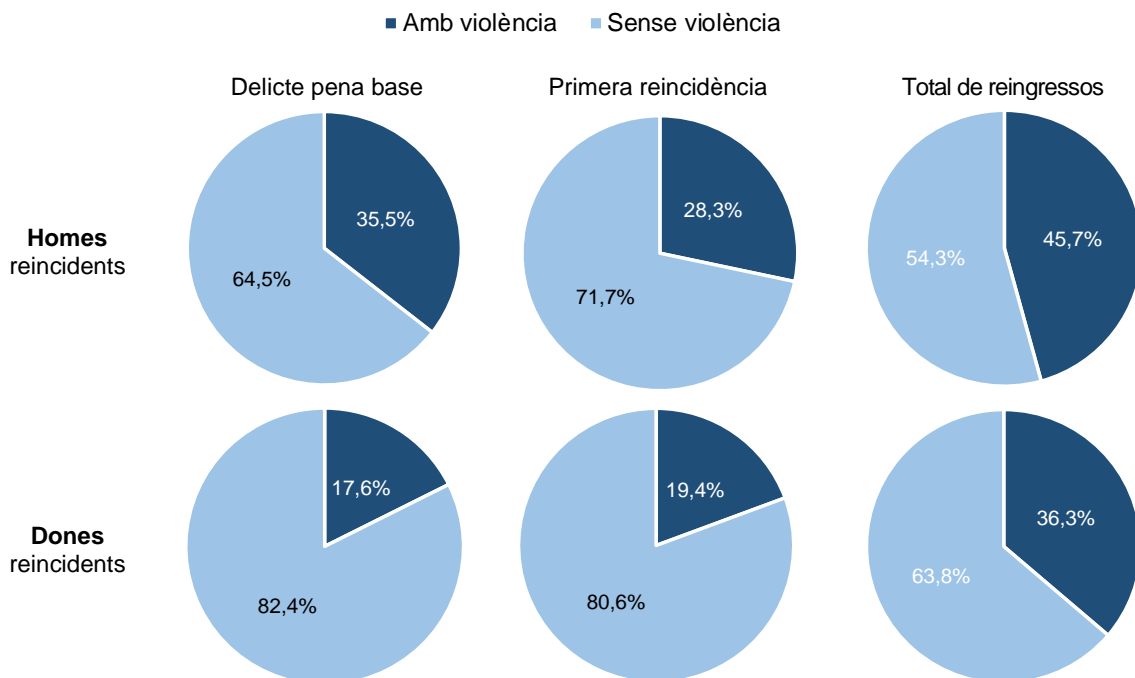

Increment de la violència en els delictes comesos per homes i dones reincidents

En la repetició de conductes delictives posteriors a la pena base (**reincidència**), s'observen diferències segons el gènere: els **homes** són en conjunt final més violents en el tipus de delictes comesos, si bé les dones reincidents doblen el percentatge de violència respecte de la pena base.

Gràfic 7. Increment de la violència dels delictes comesos pels reincidents segons el gènere

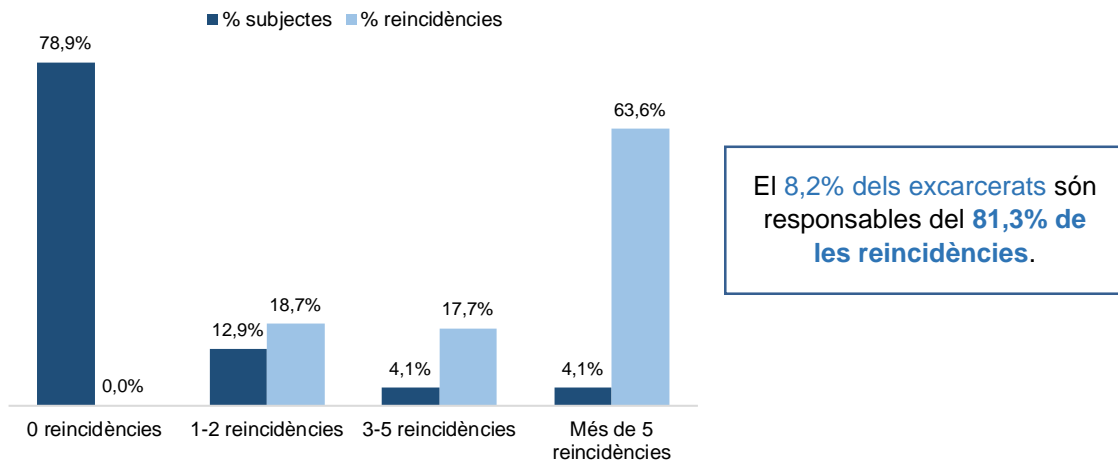

Nota: la categoria *delictes violents* inclou les categories següents: *contra les persones*, *contra la llibertat sexual*, i, dins dels delictes *contra la propietat*, els *robatoris amb violència* i els *robatoris amb intimidació o violència*.

Nombre de reincidències a presó

El grup de **multireincidents** ha **baixat lleugerament** quant al percentatge de casos (8,2% enfront del 10,5% de l'estudi anterior), però ha **pujat sensiblement en el nombre de reincidències** que cometen: si en l'estudi anterior era de 2,2 ingressos, ara és de 4,2 ingressos nous.

Gràfic 8. Proporció dels reincidents i de les reincidències

5. Característiques dels multireincidents

- ✓ Cometen en molta més proporció *delictes contra la propietat no violents* (59,6% enfront del 38,4% dels reincidents d'1 o 2 cops), principalment, *furts*.
- ✓ Han entrat novament a presó per complir una pena curta després del 2015 per un *delicte anterior a la pena base*; els que compleixen aquesta premissa, després tornen a reincidir d'una manera molt significativa: tenen un **61,9% de taxa de reincidència penitenciària** (desenvolupat al capítol 5.1.).
- ✓ Molts dels multireincidents compleixen *penes tan curtes de presó que no arriben a ser classificats* (9,5% dels condemnats → **taxa de reincidència penitenciària del 65,3%**, i judicial del 83,8%) o compleixen responsabilitat personal subsidiària (*RPS*), és a dir, una presó per impagament de multa, i *tampoc són classificats* (13,1% dels condemnats → **taxa de reincidència penitenciària del 19,5%**, i judicial del 66,0%).

Sense classificar
(9,5%)

Reincidència penitenciària:
65,3%

Reincidència judicial: **83,8%**

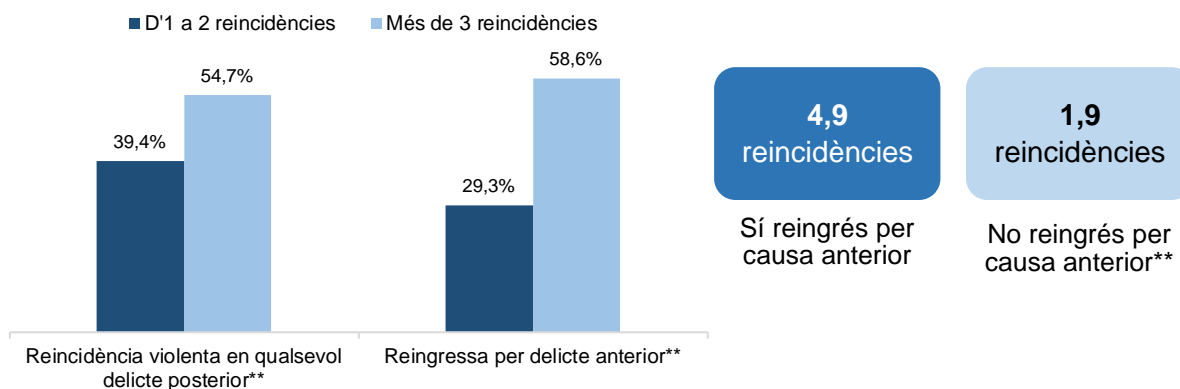
RPS
(13,1%)

Reincidència penitenciària:
19,5%

Reincidència judicial: **66,0%**

Multireincidents en execució penal amb nous ingressos per causes anteriors

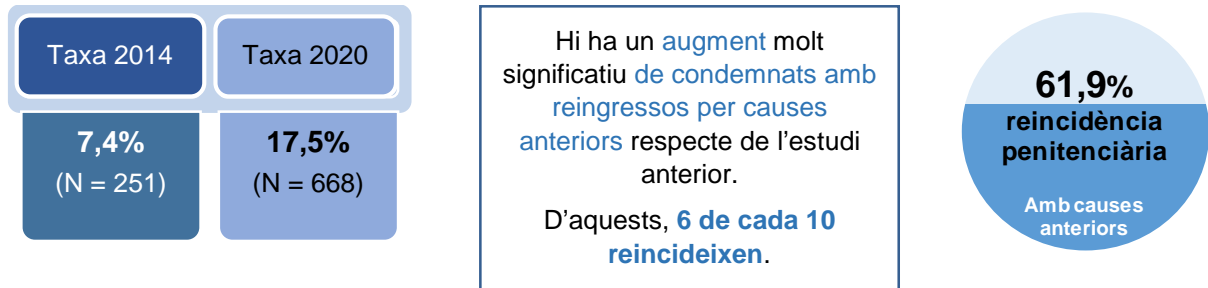
Gràfic 9. Nombre de reincidències dels multireincidents

Així doncs, les característiques principals dels multireincidents en execució penal (MPA + presó) són:

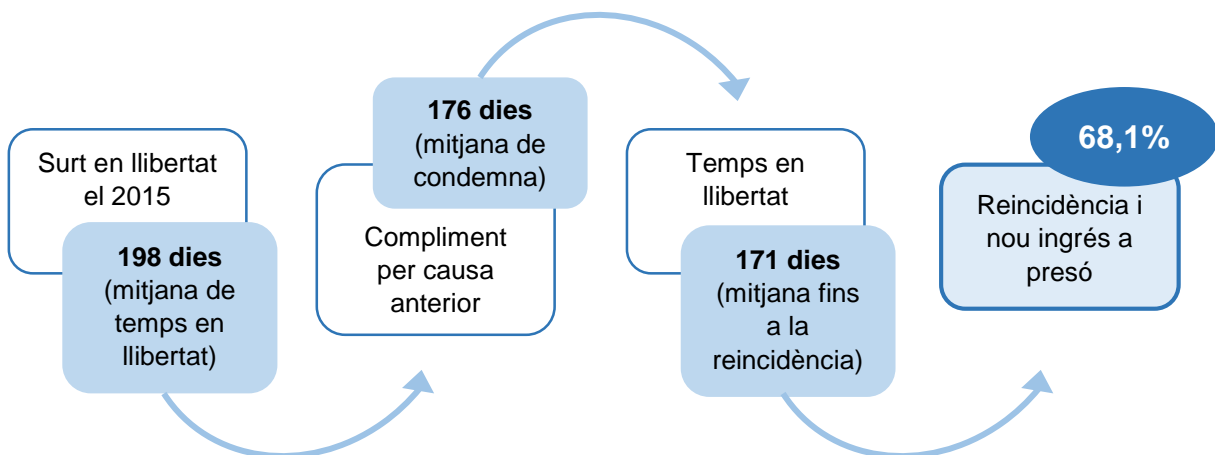
- ✓ Reincidència violenta en qualsevol delictes posterior.
- ✓ Reingrés a presó per un delictes anterior a la pena base (PB).
- ✓ Mitjana elevada de reincidències posteriors.

Condemnats que reingressen per causes anteriors: principal factor de risc

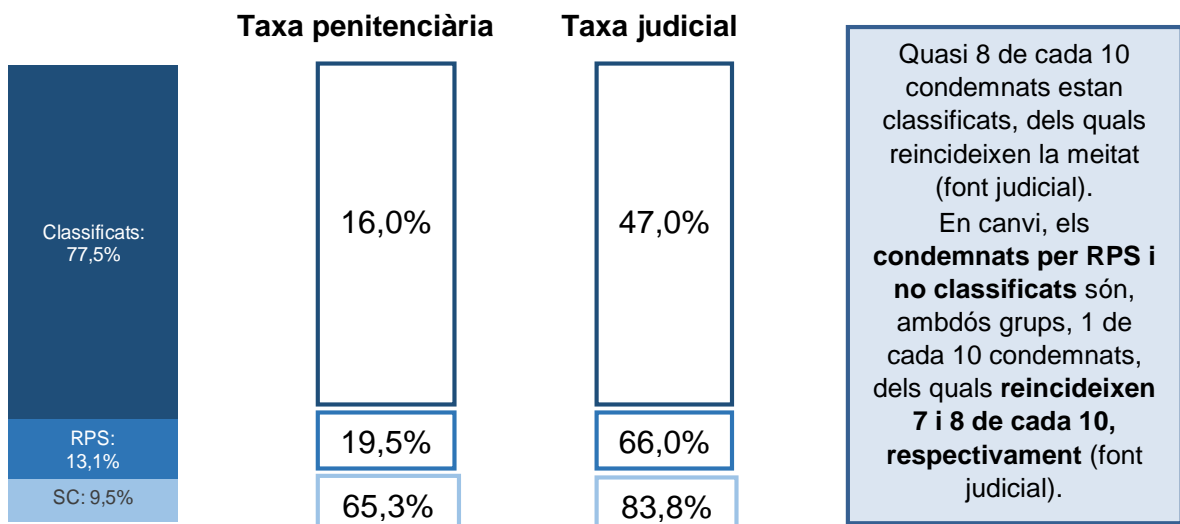

Quina és la dinàmica més comuna en aquests casos:

Figura 5. Traçabilitat del compliment de les persones que reingressen per causes anteriors

Condemnats per responsabilitat personal subsidiària i no classificats

Característiques de les persones infractores no classificades i amb RPS

Figura 6. Comparativa entre persones no classificades i amb RPS

Comunes als dos grups	
<p>Major proporció de persones estrangeres.</p> <p>Major proporció de delictes contra la propietat no violents.</p> <p>Condemnes molt curtes.</p> <p>Sense informació en les variables RisCanvi: 59,7%.</p>	
No classificats	Responsabilitat personal subsidiària
<p>Major proporció de persones estrangeres del Magrib: 17,1%.</p> <p>Condemna: 209 dies.</p> <p>Delictes contra la propietat no violents: 64,8%.</p>	<p>Major proporció de dones: 16,8%.</p> <p>Més persones estrangeres de la UE: 26,0% Més persones estrangeres de la resta d'Europa: 7,5%.</p> <p>Condemna: 87 dies.</p> <p>Delictes contra la propietat no violents: 56,9%. Delictes de trànsit: 10,3%. Altres: 14,3%.</p>

6. Característiques de les persones reincidents

Taula 3. Característiques de les persones reincidents en relació amb les no reincidents

Reincidents		No reincidents
56,6%	Delicte principal <i>contra la propietat</i>	38,3%
65,0%	Antecedents penitenciaris	17,5%
63,7%	No permisos ordinaris	43,1%
79,7%	Sortida en llibertat definitiva des de medi tancat	49,1%
20,5%	Sortida esglaonada des de medi obert	51,6%

- ✓ Les persones que reincideixen han comès més delictes *contra la propietat*, tenen més *antecedents penitenciaris* i gaudeixen de *menys permisos ordinaris*.
- ✓ A més, dins del centre penitenciar, es caracteritzen per tenir *més incidents*, *més expedients disciplinaris*, *més regressions de grau* i *més presència a mòduls d'especial supervisió*.
- ✓ Paral·lelament, un percentatge més elevat d'aquestes persones *reincidents surten en llibertat definitiva des de medi tancat*, i d'acord amb això, un percentatge més reduït surt de manera esglaonada des de medi obert.

7. Persones condemnades per delictes de violència de gènere

Característiques i reincidència

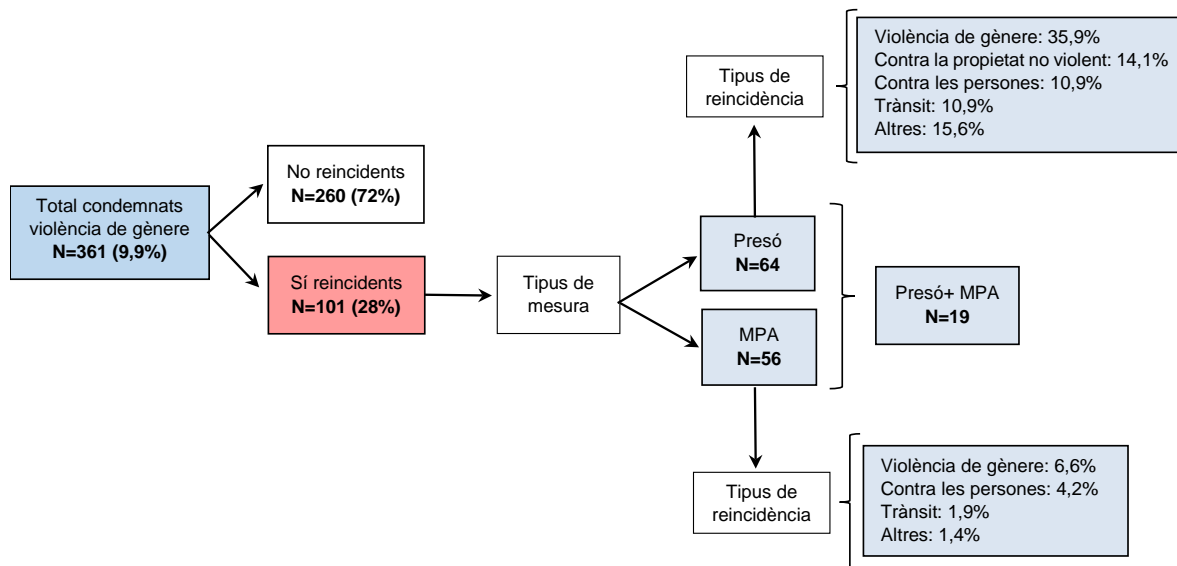
A continuació s'analitza el perfil de la persona reincident condemna per delictes de *violència de gènere*. La taxa de reincidència respecte del total de la població excarcerada.

Figura 7. Comparació de taxes de reincidència penitenciària

Trajectòria penitenciària de les persones infractores de violència de gènere

Figura 8. Recorregut de les persones infractores amb delicte de *violència de gènere*

Nota: el percentatge de delictes comesos en la primera reincidència supera el 100,0% perquè hi ha 19 persones que han rebut doble mesura (presó i MPA).

El 42,5% de les persones reincidentes de VIGE reincidirà amb el mateix delicte.

Diferències entre persones reincidentes i no reincidentes de violència de gènere

- ✓ Les persones reincidentes de *violència de gènere* tenen **més delictes acumulats a la pena base violents i no violents**, han començat **més joves** la seva carrera delictiva i presenten en el seu comportament personal en **més proporció de casos una actitud pro criminal**.

- ✓ Les persones reincidents presenten en **més proporció carències personals en trets psicològics** com el control de la impulsivitat, la irresponsabilitat, l'hostilitat i l'afrontament de l'estrès.
- ✓ **El comportament a dins de la presó en els reincidents ha estat problemàtic**, amb més proporció d'incidents amb interns, d'expedients disciplinaris i regressions de grau. No han tingut permisos ordinaris durant la condemna i el pronòstic de risc, també en violència intrainstitucional ha estat en més proporció *alt* des del començament o *ha empitjorat* durant el compliment.

Gràfic 10. Diferències entre persones reincidents i no reincidents de violència de gènere

Figura 9. Taxa de reincidència de les persones amb risc baix

- ✓ Les persones amb **risc alt** segons la valoració del *RisCarvi* difícilment **accepten fer el programa especialitzat en VIGE**.
- ✓ Les persones amb **risc mitjà o baix** són el grup de reincidents que presenta una reincidència més tardana (a partir del tercer any de seguiment). Per tant, s'hi troba la **necessitat de fer un seguiment més exhaustiu en medi obert**.
- ✓ Les persones amb **risc baix** que fan el programa especialitzat en VIGE es veuen afectades per un **efecte iatrogènic: són les que tenen la taxa de reincidència més alta**, amb un 20,8%, respecte de les que no han fet el programa, que tenen una taxa del 10,7%.

20,8%
taxa
reincidència**

Sí programes

10,7%
taxa
reincidència**

No
programes

**Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

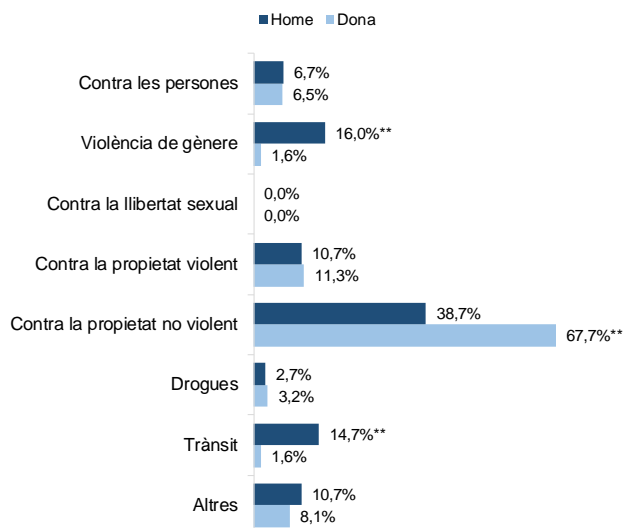
8. Dones

El perfil criminològic de les dones es troba més preservat que el dels homes. En tots els factors de risc del *RisCanvi* la proporció en les dones sempre és molt més baixa.

Taula 4. Comparativa segons el gènere en variables personals, penals i penitenciàries

Comparativa segons el gènere		
Dones		Homes
1/4 part de la condemna	Les dones arriben abans i en més proporció a obtenir permisos penitenciaris .	1/3 part de la condemna
35,1%	Les dones arriben abans i en més proporció a la llibertat condicional .	30,1%
18,8%	Les dones arriben abans i en més proporció a l' aplicació de l'article 86.4 (control telemàtic) .	7,8%
=	Dones i homes tenen un comportament similar dins el centre penitenciari : mateixa proporció d'incidents, d'expedients disciplinaris i de trencament de permisos.	=
-	Les dones tenen menys ingressos a mòduls d'especial supervisió i menys entrades a psiquiatria .	+
+	Les dones tenen més conductes autolesives .	-
+	Les dones tenen més càrregues familiars .	-
Reincidència		
20,0%	La taxa de reincidència és molt semblant.	21,2%
11,4%	Algunes dones que reingressen a presó compleixen responsabilitat penal subsidiària . Cap home reingressa per aquest motiu.	0,0%

Gràfic 11. Comparativa segons el gènere en el delictes comès a la reincidència

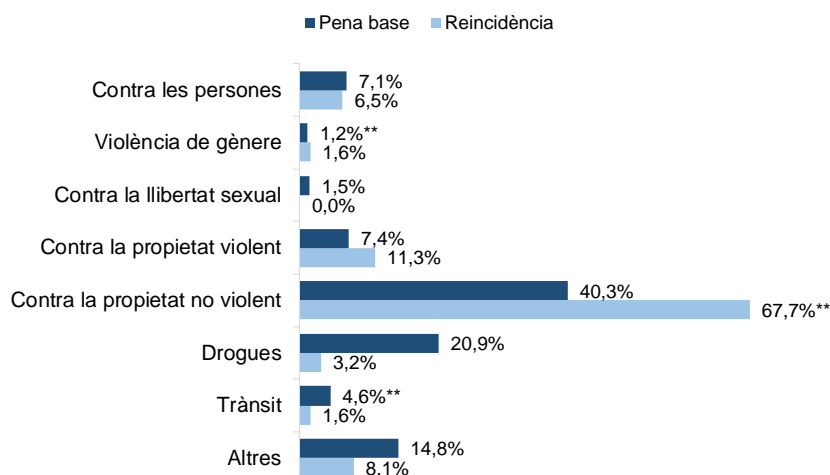

Les dones, en comparació amb els homes, **cometen més delictes contra la propietat no violents**.

En canvi, en **els homes** s'hi troba una quantitat més alta de delictes per **violència de gènere i trànsit**.

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

Gràfic 12. Categoria del delictes principal de la pena base i en la reincidència

Dins el grup de dones, es percep una **quantitat significativament més alta de delictes contra la propietat no violent** en el delictes de reincidència en comparació amb el de la pena base.

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$.

Canvis respecte dels estudis anteriors

A continuació podem veure quina tendència s'ha produït els últims anys respecte de la taxa de reincidència en dones segons diverses variables. A grans trets, identifiquem com la taxa de reincidència penitenciària general ha tendit a disminuir, arribant a una xifra d'un 20,2%.

Taula 5. Canvis respecte dels estudis anteriors de la taxa de reincidència segons variables

	Taxa 2008	Taxa 2014	Taxa 2020
Dones excarcerades	8,0%	8,3%	8,9%
De nacionalitat estrangera	17,0%	38,2%	36,6%
D'Amèrica Central i del Sud	13,6%	48,6%	13,5%
Primàries penitenciàries	42,3%	70,3%	59,4%
Delictes contra la propietat	61,6%	42,9%	49,1%
Delictes per drogues	18,8%	30,1%	21,4%
Delictes contra les persones	6,3%	11,7%	7,2%
Delictes violents	8,9%	20,3%	17,6%
Taxa de reincidència penitenciària	34,8%	26,3%	20,2%

Figura 10. Canvis respecte dels estudis anteriors de la taxa de reincidència segons variables

Canvis en la població de dones respecte dels estudis anteriors	
Ha augmentat la proporció de dones...	Ha disminuït la proporció de dones...
<ul style="list-style-type: none"> Excarcerades. De nacionalitat <i>estrangera</i>. Primàries penitenciàries. Condemnades per delictes <i>violents</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> De nacionalitat llatinoamericana respecte de l'estudi del 2014. Condemnades per delictes <i>contra la propietat</i> respecte de l'estudi del 2008. Condemnades per delictes per <i>drogues</i> respecte de l'estudi del 2014. Condemnades per delictes <i>contra les persones</i> respecte de l'estudi del 2014. Taxa de reincidència penitenciària general.

9. Persones estrangeres

Els canvis al llarg dels anys

Taula 6. Canvis en la taxa de reincidència respecte dels estudis anteriors segons l'àrea geogràfica

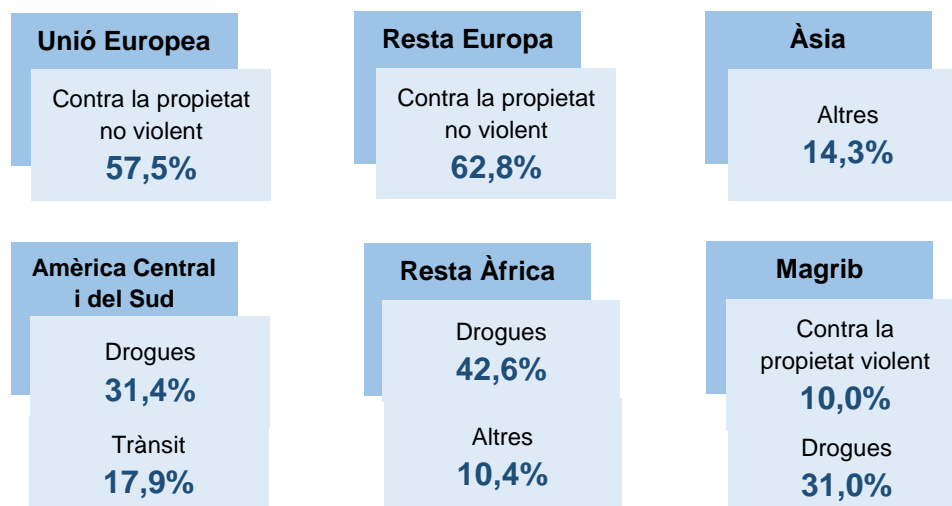
	Taxa 2002	Taxa 2008	Taxa 2014	Taxa 2020	Tendència
	%	%	%	%	
Taxa de reincidència general	37,4	40,3	30,2	21,1	
Població estrangera	18,3	31,4	43,2	40,9	—
Unió Europea	26,8	14,1	22,3	25,3	↑
Resta d'Europa	0,5	10,5	8,1	5,9	↓
Magrib	45,9	46,1	34,8	31,1	↓
Resta d'Àfrica	12,0	9,3	7,1	7,7	—
Amèrica Central i del Sud	10,9	13,6	22,1	24,8	↑
Àsia	3,8	6,4	5,6	5,2	↓

La **proporció de població estrangera** ha seguit una tendència de creixement, estabilitzant-se darrerament. Aquesta dada se situa en relació amb l'augment de població europea i d'Amèrica Central i del Sud reincident. Per contra, s'ha pogut percebre un descens de la proporció de persones encarcerades europees no pertanyents a la Unió Europea, del Magrib i de l'Àsia.

Delictes més comesos segons àrees geogràfiques

A continuació figuren els tipus de delictes comesos segons l'àrea geogràfica de procedència. Les dades mostren els delictes amb una taxa significativament més alta.

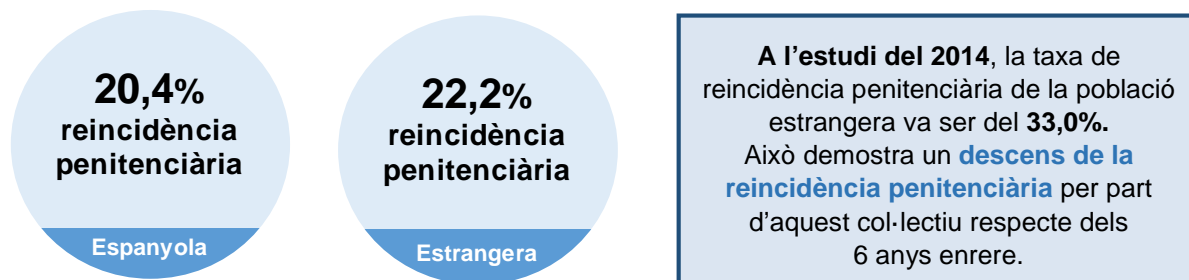
Figura 11. Tipus de delictes comesos segons àrea geogràfica de procedència

El delictes que es comet amb una taxa de reincidència més elevada és el delictes **contra la propietat no violent**, on destaquen majoritàriament les persones de **nacionalitat europea**.

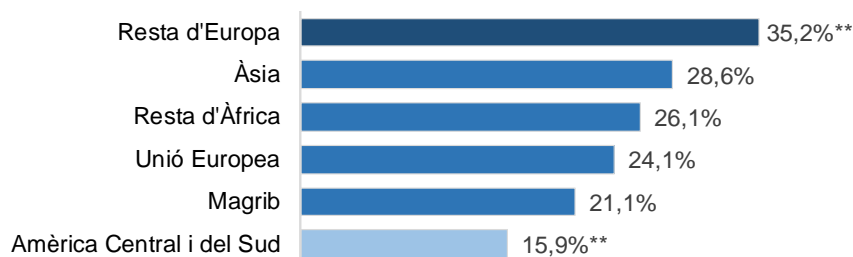
Taxa de reincidència segons nacionalitat

Figura 12. Taxa de reincidència penitenciària en persones amb nacionalitat estrangera

Si ens centrem en valorar les taxes de reincidència específiques, observem com l'àrea geogràfica d'on provenen la **major proporció de persones que reincideixen** són els països de fora la **Unió Europea**. Destaca **Amèrica Central i del Sud** com l'àrea de procedència que **concentra menys persones amb reincidències**.

Gràfic 13. Taxa de reincidència penitenciària segons l'àrea geogràfica de procedència

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$.

Persones estrangeres expulsades

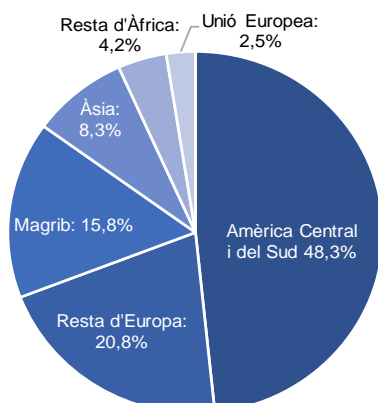
Seguidament s'exposen les taxes de reincidència corresponents a les **persones que van ser expulsades del territori nacional espanyol l'any 2015**. La proporció de **població penitenciària estrangera excarcerada** aquest mateix any va ser del **40,9%**.

Nombre de persones estrangeres expulsades l'any 2015

N= 120

3,1% del total de persones excarcerades

Gràfic 14. Taxa de persones estrangeres expulsades l'any 2020 segons l'àrea geogràfica

Pel que fa als estrangers expulsats, **gairebé la meitat** són d'**Amèrica Central i del Sud**, i gairebé el **21%** són de l'**Europa que no forma part de la Unió Europea**.

Temps de condemna ininterrompuda

Les persones estrangeres expulsades són les que tenen, de mitjana, **condemnes més llargues**. Podem veure com gairebé dupliquen la mitjana de dies de condemna ininterrompuda de les persones estrangeres no expulsades i dels nacionals.

Figura 13. Temps de condemna ininterrompuda segons expulsió del territori nacional

Persones estrangeres expulsades 1.800 dies (5 anys)	No expulsades 790 dies (2,2 anys)	Nacionals 980 dies (2,7 anys)
---	---	---

Nous ingressos i taxes de reincidència

Taula 7. Taxes de reincidència en funció del tipus de reincidència i expulsió del territori nacional

	Persona estrangera expulsada	Persona estrangera no expulsada	Persona nacional
Reingrés per causa anterior	9,2%**	25,0%	15,8%
Taxa penitenciària	0,0%	25,4%	16,8%
Taxa judicial	10,0%**	59,2%	60,0%

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$.

- ✓ Un **9,2%** de les persones expulsades (teòricament) **van reingressar a presó per** complir una pena per un **delicte anterior**. Això significa que, o bé no s'ha fet efectiva l'expulsió, o bé han retornat a Catalunya, se'ls deté novament i tornen a entrar a presó.
- ✓ **Ningú ha entrat per reincidència penitenciària o en execució penal**, però en haver-hi un 10% de reincidència judicial perfectament pot passar que els jutjats hagin sentenciat i encara estigui pendent l'ordre d'execució o bé que no hagi finalitzat el procediment malgrat haver passat tants anys.
- ✓ **No podem confirmar que la resta hagin estat realment expulsats**, ateses les limitacions de la pròpia recerca que se centra en els casos de Catalunya.

10. Joves

Taxa de reincidència per franges d'edat i gènere

Taula 8. Taxes de reincidència penitenciària per franges d'edat i gènere

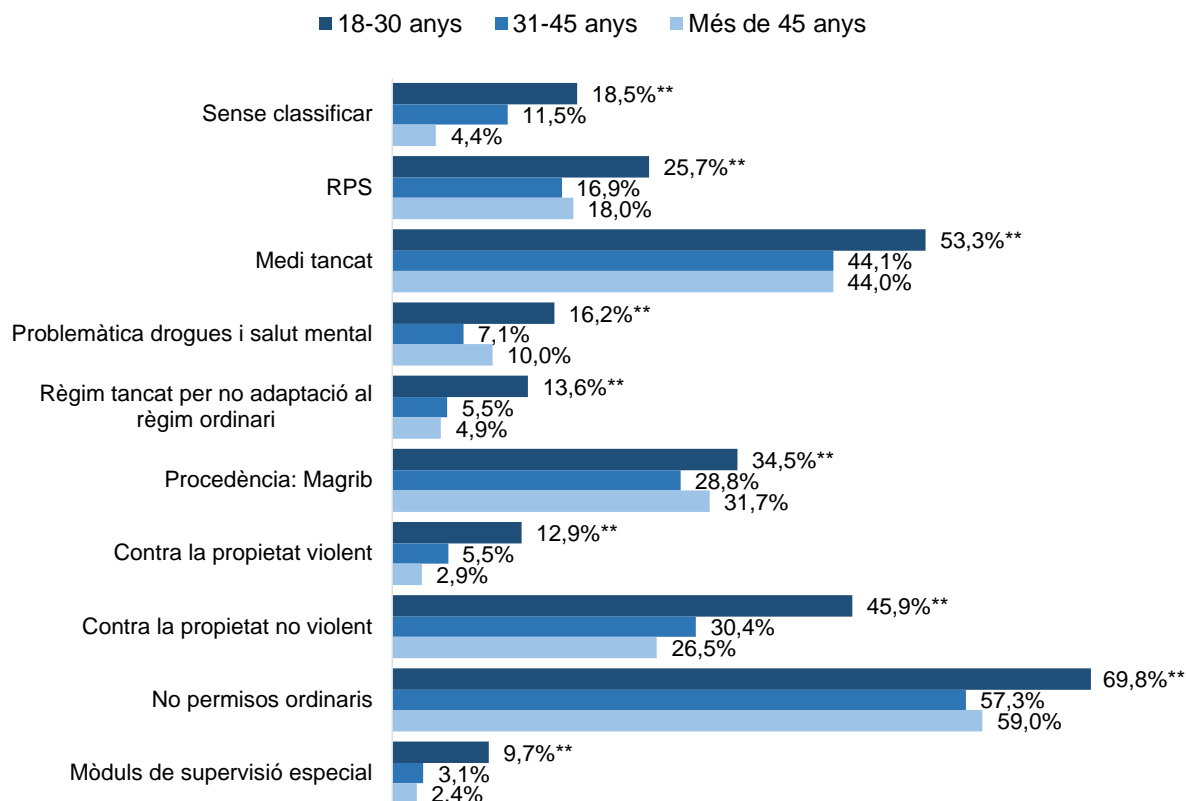
	18-30 anys	31-45 anys	Més de 45 anys
Homes	28,0%**	20,3%	11,6%**
Dones	25,0%	18,8%	13,2%

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$.

Els **homes joves** destaquen per ser **més reincidents**, tant si els comparem amb els majors de 45 anys com amb les dones.

Variables amb diferències significatives segons franges d'edat

Gràfic 15. Variables amb diferències significatives segons les franges d'edat

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

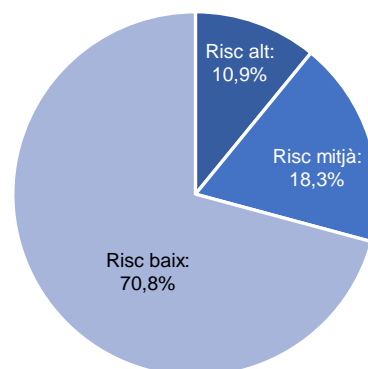
Els **joves d'entre 18 i 30 anys** tenen una **proporció més elevada** en totes les variables analitzades, especialment en (i en aquest ordre, de més a menys): **no tenir permisos ordinaris**, complir la condemna en **medi tancat** i haver ingressat a la presó per un **delicte contra la propietat no violent**.

11. RisCanvi i gestió del risc

Avaluació del risc de reincidència violenta segons RisCanvi

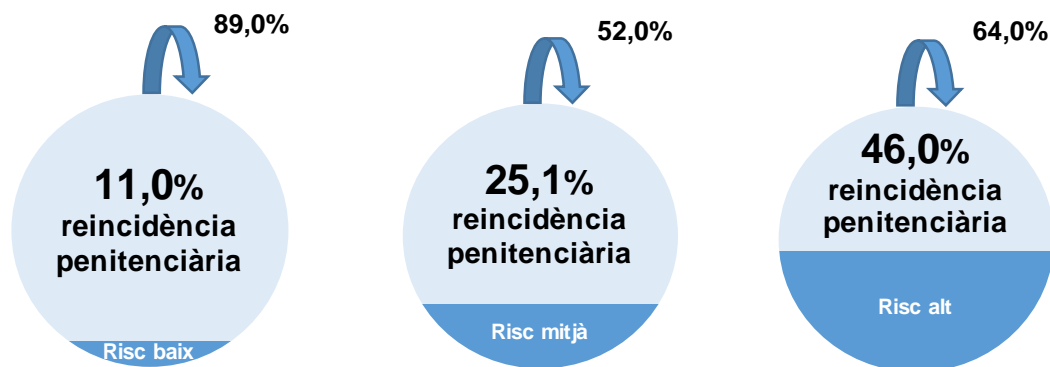
En aquest estudi s'ha pogut confirmar que el *RisCanvi* és una bona eina per discriminar, a partir dels nivells de risc, la predicció futura de la reincidència, la gravetat i la reiteració delictiva. En concret, els **nivells alts i mitjans** presenten proporcions estadísticament **més elevades que els baixos**.

Gràfic 16. Risc de reincidència violenta segons el diagnòstic inicial

La **majoria** de persones (70,8%) són classificades en **risc baix** en la primera avaluació del *RisCanvi*.

Figura 14. Evolució de la valoració de risc de la reincidència violenta del *RisCanvi* i relació amb la taxa de reincidència observada

- ✓ Dins el grup de persones amb una predicció de **risc baix** segons el diagnòstic inicial (70,8%), un **89,0%** s'ha mantingut en aquest mateix nivell de risc durant tot el compliment de la condemna. D'aquestes, un 3,0% ha passat a ser classificat com a risc alt en valoracions posteriors, mentre que un 8,0% s'ha convertit en risc mitjà.
- ✓ De les persones classificades en **risc mitjà** (18,3%), si tenim en compte les valoracions posteriors, **s'hi han mantingut un 52,0%**, un 31,0% ha passat a ser classificades com a risc baix i un 17% s'ha transformat en risc alt.
- ✓ Finalment, pel que fa a les persones classificades en **risc alt** (10,9%), un **64,0%** s'ha mantingut en el mateix nivell de risc. Un 17% ha passat a ser classificat com a risc baix, i un 19% com a risc mitjà.

Hi ha relació entre el risc diagnosticat i la taxa real de reincidència penitenciària. **Com més risc diagnosticat, més taxa** (46,0%, 25,1% i 11,0%, respectivament en les persones que s'han mantingut en el mateix nivell al llarg de tota la condemna).

Tractament especialitzat en violències

Figura 15. Taxa de reincidència en funció del tractament

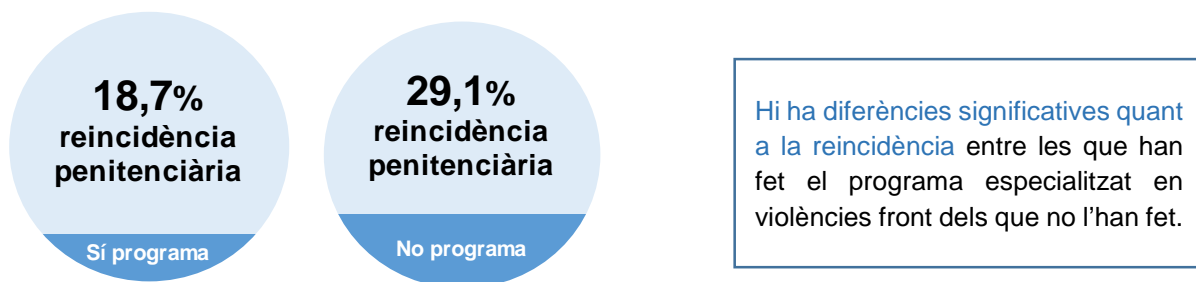
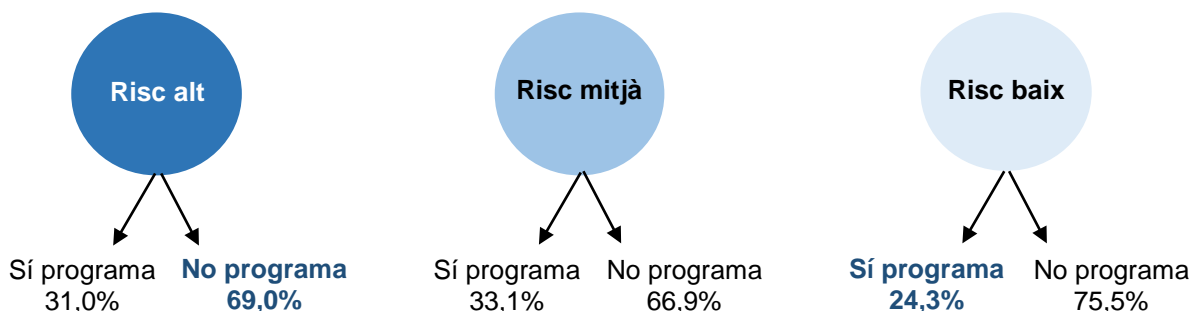

Figura 16. Percentatge de participació als programes de tractament especialitzat segons el nivell de risc

- ✓ Només **una quarta part** dels subjectes que han comès delictes violents acaben fent el programa de tractament de violències.
- ✓ Hi ha **una quarta part** de subjectes de **risc baix** que faran **tractament especialitzat (i no caldria)**. En canvi, hi ha un **69,0%** de **risc alt** que no fa el programa de tractament, **però que sí que els caldria fer-lo**.
- ✓ Quasi el **70%** dels subjectes amb **risc alt** no passaran pel programa de tractament al llarg de la condemna (78 persones). En canvi, sí que es destinarà un temps dels professionals (*a priori*, innecessari) a fer un programa de tractament al 24,3% de riscos baixos (65 persones).

Gestió del Risc-Necessitat-Responsivitat (RNR)

Taula 9. Taxa de reincidència segons el nivell de risc diagnosticat i les variables penitenciàries

	Risc alt	Risc mitjà	Risc baix	N
Sense permisos ordinaris	60,1%	45,9%	36,0%	695
No permisos	46,6%**	33,6%**	31,2%**	
Sí permisos	26,3%**	17,0%**	10,3%**	
Sense accés a 3r grau	70,9%	56,1%	40,8%	788
No 3r grau	45,2%	33,2%	30,3%	
Sí 3r grau	22,1%	13,7%	9,2%	
Sense accés a llibertat condicional	82,4%	73,7%	63,8%	1.232
No llibertat condicional	42,7%	28,5%*	16,8%**	
Sí llibertat condicional	-	12,5%*	5,8%**	

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,05$

Les persones que han obtingut **permisos** i que se'ls ha permès la **llibertat condicional** tenen **taxes de reincidència significativament més baixes**, independentment del nivell de risc avaluat.

12. Propostes de millora

Respecte a la gestió penitenciària

1. **La sortida des del medi obert i tan esglaonada com sigui possible és la millor solució per reduir la reincidència.** Així, l'aposta del Departament de Justícia hauria de ser fomentar-la de manera decidida i explicada des del lideratge, invertint esforços en dotar-la de majors i millors recursos.
2. **Els condemnats que obtenen un risc baix de reincidència segons l'eina del RisCanvi (70,8%) haurien de ser classificats inicialment en tercer grau de manera automàtica**, tret que hi hagi arguments i evidències contràries aportades per part dels professionals de tractament.
3. **Els centres oberts haurien de ser unitats modulars petites, territorialitzades, ben comunicades i més integrades en la comunitat.** Pensar en macroequipaments seria reproduir la subcultura carcerària que tota la literatura científica consultada ens diu que resulta contraproduent empíricament en termes de reducció de la reincidència.

4. **Caldria ampliar el nombre d'Unitats Dependents (UD) i potenciar l'ús de l'article 86.4** (amb el control telemàtic o sense) **i la llibertat condicional**, com a formes més sistèmiques i ecològiques d'èxit d'aproximació a l'entorn comunitari de les persones penades.

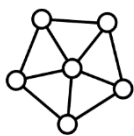
Respecte a la intervenció amb els infractors

5. **Les persones infractores per delictes sexuals** tenen, de manera majoritària, **risc baix de reincidència**, i, per tant, no cal prendre altres mesures addicionals que amb la resta de delictes. En els casos de **riscos alts** s'imposa la necessitat d'un treball intensiu de tractament en el centre penitenciari, amb continuïtat posterior a la comunitat. **Es proposa acompanyar aquest tractament amb la participació del subjecte al programa CerclesCat**, recurs que obté resultats exitosos en la reducció de la reincidència en les avaluacions fetes del programa.
6. **En el cas de les persones condemnades per violència de gènere, cal revisar a fons tota la forma d'intervenir i de gestionar els casos** en el conjunt de l'execució penal, atès que mostren una reincidència més tardana i, per tant, cal garantir un seguiment més ampli en medi obert. A més, una intervenció mal dirigida té efectes iatrogènics en els riscos baixos.
7. **Respecte a les persones multireincidentes**, s'ha detectat que el **8%** de persones són **responsables del 80% de les reincidències**. Les propostes serien, d'una banda, introduir una mesura de seguretat com la llibertat vigilada pels casos de *delictes contra el patrimoni* de poca gravetat però amb alta repetició (que inclogués programes de formació / capacitat laboral) i, de l'altra banda, aplicar l'agreujant de reincidència previst a l'article 235 del Codi penal per delictes lleus (que el Tribunal Suprem s'ha negat a fer complir).

Respecte a la formació i l'avaluació dels resultats

8. **És necessari obtenir una explotació de dades informatitzada, automàtica i amb freqüència anual fiable quant als resultats**, ja que els nostres estudis de taxes de reincidència actualment **suposen un alt cost humà i econòmic**, ja que és completen a mà. A més, presenten una clara debilitat explicativa en fer-se tan espaiats en el temps (5/6 anys). Aquestes millores facilitarien que la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima (SMPRAV) pogués ajustar les seves polítiques penals i penitenciàries als resultats anuals i a les tendències penitenciàries observades en els darrers anys.
9. **Caldria una revisió global dels judicis que sostenen els criteris de les evidències dels factors del RisCanvi, centre per centre i en supervisió dels casos**, ja que els resultats obtinguts en aquest estudi confirmen que les valoracions no són homogènies. La proposta seria formar un **equip de persones expertes en l'avaluació del risc** i reconegudes dins del sistema, amb capacitat didàctica i pedagògica per orientar la resta de professionals dels centres.
10. **Es fa imprescindible disposar d'una formació especialitzada d'avaluació del RisCanvi i de gestió del risc aplicada**, impartida també al conjunt de professionals de **nova incorporació** a centres penitenciaris.
11. **Cal mantenir i gestionar uns indicadors de qualitat en l'assumpció del model RNR** pel qual es valori la tasca de cada centre penitenciari i serveixi de regulador per a la **formació continuada i per a la innovació**. Així mateix, podria ser d'utilitat per a la **millora personalitzada** d'aquelles debilitats que mostri cada centre i per al **reforçament de les potencialitats** que el converteixin en referent.

Respecte a la coordinació entre les administracions implicades

12. **Cal establir un procediment estandarditzat de coordinació entre jutjats i centres penitenciaris que permeti conèixer a temps real els processos pendents dels condemnats. Cal garantir la interoperabilitat entre els sistemes informàtics SIPC** (Sistema d'Informació Penitenciari Català) **i Temis** (sistema de gestió processal de l'Administració de Justícia). Els operadors jurídics responsables (jutjats d'execució penal i SMPRAV) han de ser conscients de quines sentències estan pendents de compliment en persones ja condemnades, perquè les facin efectives de manera agrupada abans que surtin de presó.
13. **És especialment necessària una bona gestió del risc de les persones que tornen a ingressar per delictes anteriors**, ja que hem vist que aquest és el màxim potenciador de la reincidència posterior.

Respecte al Codi penal i l'eficàcia de les mesures

14. **Proposem fer ús d'estudis** com aquest i d'altres similars, **basats en evidències, per fonamentar la necessitat de canvis legislatius penals**, tenint en compte les reformes contínues (un total de 35) que ha sofert el Codi penal des que està vigent (28 anys). Aquests canvis sense evidència científica esdevenen iatrogènics per a la reincidència, com per exemple, l'enduriment de les condicions d'accés a la LC fetes a la reforma del 2015.
15. **Caldria modificar la pena de multa com a mesura per als multireincidents**, ja que resulta ineficient i ineficaç tal com s'ha demostrat en aquest estudi i en l'estudi annex complementari que aprofundeix sobre l'avaluació legislativa.
16. **Caldria modificar també el concepte de multireincidència tal com s'interpreta jurídicament**, ja que és obsolet i prioritza discussions doctrinals allunyades de la realitat. La quantia del sostret no hauria de ser important per determinar la pena, atès que molts cops aquesta depèn de l'atzar i no de la voluntat delictiva de l'infractor.
17. **Caldria avaluar l'eficàcia de les suspensions com a mesura penal en aquests casos de multireincidència**, que genera un alentiment enorme i un sobrecost procedimental a una administració de justícia ja de per si tensionada i ineficient per la lentitud en aplicar-la.

Equip de treball

Manel Capdevila Capdevila (coord.), responsable d'investigació.

Berta Framis Ferrer, Carles Soler Iglesias, tècnics de recerca de la Unitat d'Investigació.

Paula Ribas Plano, Alba Hostench Fontàs, Sandra Màrquez Postigo, Laura Ruiz Sarrión, Aroa Arrufat Pijuan, Ruth Díez Lerma, tècniques de recerca becades.

Antonio Andrés Pueyo, Marta Blanch Serentill, investigadors col·laboradors i suport tècnic.

Per a més informació i detalls de la informació sintètica que hem presentat en aquest resum executiu, recomanem a les persones lectores que ho complementin amb els butlletins estadístics Justidata 71 a Justidata 77, que trobaran a la pàgina web del CEJFE:

<https://cejfe.gencat.cat/ca/publicacions/destacats-recerca/justidata/>

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca), el text complet de la qual es troba disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Així, doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia), i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.